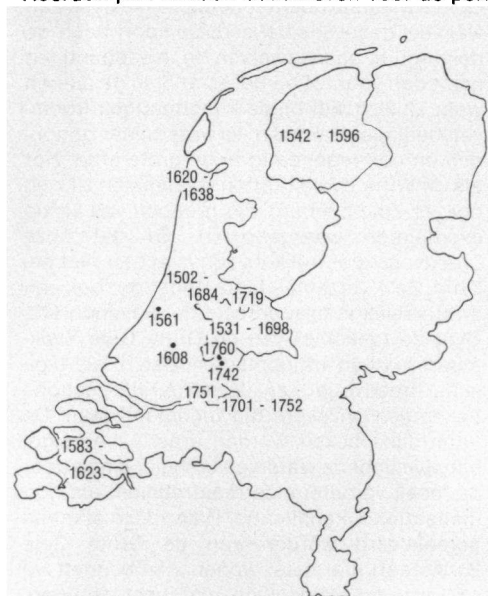

Roerdompen in Nederland van 1500 tot 1800

Jan de Rijk

Er werd vroeger op veel meer vogelsoorten gejaagd dan tegenwoordig. Ook de Roerdomp behoorde lange tijd tot het bejaagbare wild. Hoewel Roerdompen te schaars zullen zijn geweest om een belangrijke jachtbuit te vormen, wekken de historische bronnen wel de indruk, dat een Roerdomp een begeerde jachtbuit was. In dit artikel zal het voorkomen van en de jacht op Roerdompen worden beschreven voor de periode van 1500 tot 1800.

Figuur 1. Vermeldingen van Roerdompen in plakkaten (2).

Pittoirs in de plakkaten

In de jachtplakkaten uit de 16de tot eind 18de eeuw worden dikwijls Roerdompen genoemd. Andere bronnen met gegevens over de Roerdomp zijn vrijwel afwezig. De Roerdomp wordt in de plakkaten nog uitsluitend bij zijn oude naam genoemd; poictoir, pittoir, pit(t)oor, putoir, of puttoor (1).

In figuur 1 zijn de gebieden en perioden aangekend waarin de Roerdomp wordt genoemd, meestal in één adem met vogels als reigers en Kwakken. De plaatsen waarvoor de bepaling van belang was, worden soms nader benoemd: *'het zy in Venen off andere plaetsen, daer sy ghewoonlicken zijn hen te onthouden'* (Holland, 1532).

Uit deze gegevens blijkt dat de Roerdomp in diverse delen van Nederland genoeg voorkwam om er jacht op te maken. Dat gold vooral voor de laaggelegen gebieden. Door de schaarste aan gegevens valt er over de ontwikkelingen in aantallen en verspreiding van de Roerdomp binnen deze periode niets te zeggen.

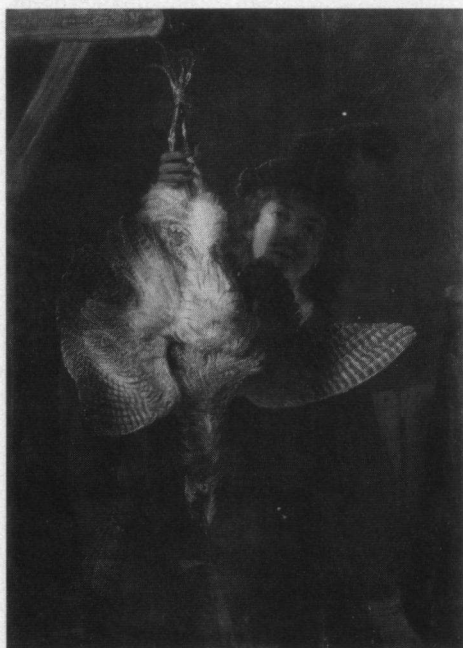
Uit de 19de eeuw is geen bron bekend die er-

op wijst, dat de Roerdomp toen nog werd bejaagd. Momenteel is de Roerdomp een schaarse broedvogel, die verspreid over Nederland voorkomt. Vooral in West-Nederland zijn de aantallen nu gering. Regels opstellen voor de bejaging zou bij de huidige dichtheden onzinnig zijn. Waarschijnlijk is hier het aantal broedparen dus aanzienlijk kleiner dan destijds. Gezien het verdwijnen van veel moerassen en natte gebieden is deze afname ook niet verwonderlijk.

Vliegen in de pomp-tijd

Het roepen van de Roerdomp heet pompen. Pompen, vermeldt de schrijver van het Jachtbedrijf (1636), doet de Roerdomp vanaf half maart. In het begin wordt echter weinig gepompt; pas in mei valt de echte pomptijd, die ruim een maand duurt.

In de Hollandse jachtplakkaten vanaf 1586 is herhaaldelijk de bepaling opgenomen, dat

De roerdompjager. Zelfportret van Rembrandt Harmensz van Rijn (1606-1669) uit 1639. Foto: Staatliche Kunstsammlungen, Dresden.

het weispel met de vogel (de valkerij) verboden is van 1 september tot het voorjaar. Een uitzondering hierop vormt de jacht op de 'Poictoir die men in de Pomp-tijd naer ouder ghewoonte sal moghen vlieghe'. Waarschijnlijk verraadde de Roerdomp door het pompen zijn schuilplaats, zodat hij dan makkelijker was te bejagen. Deze jacht met stootvogels is afgebeeld op een schilderij van de zeventiende-eeuwse dierenschilder Jan Feyt. De twee Slechtvalken op dit schilderij vallen een vliegende Blauwe Reiger aan, die zijn poten ter afweer omhoog werpt. Tussen de Lisdoddes kruipen twee angstig toekijkende Roerdampen weg.

Behalve in de Hollandse jachtplakkaten, is ook in de Utrechtse jachtplakkaten vanaf 1580 een bepaling over de jacht op de Roerdomp opgenomen. Hier werd de jacht met Haviken op de 'putoir' toegestaan.

Andere bepalingen in de jachtplakkaten over de Roerdomp betreffen het verbod om de vogels te schieten, of de eieren van hun nesten te roven. Op overtreding van deze regels stonden dikwijls zware boetes.

■ J.H. de Rijk, Uiterweg 55, 1431 AB Aalsmeer.

Noten

1. De jachtplakkaten zijn veelal afgedrukt in de gewestelijke plakkaatboeken. Voor een aantal gebieden zijn de plakkaaten niet zo netjes bijeengebracht. Er kunnen daarom jachtplakkaten met gegevens over de Roerdomp onopgemerkt zijn gebleven.
2. De vermelding van de Roerdomp in het plakkaat van 1687 voor 'Graefschap Leerdam, Baronnie van Ysselsteyn ende Lande van Cuyck' is niet ingetekend. Het is niet duidelijk voor welk van deze jachtgebieden van de Koning-Stadhouder deze bepaling gold.

LITTERATUUR:

Jacht-bedrijf (1636): Bewerking van het handschrift uit de Koninklijke Bibliotheek, 's-Gravenhage door A.H.E. Swaen, 1948 : 1-120. E.J. Brill, Leiden.
Teixeira, R.M. red. (1979): Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, 's-Graveland.

Overnachtingsmogelijkheden voor diegenen die naar de Kraanvogels in Zuid-Zweden willen gaan kijken

Wij horen meermalen de klacht van diverse vogelaars die het dansen van de Kraanvogels meemaken in het voorjaar in Zweden bij de Hornborgasjön, dat het erg moeilijk is om betaalbaar onderdak te vinden in de omgeving. Nu hebben wij voor degenen die daar belangstelling voor hebben twee adressen vlakbij de dansplaats en wel in Broddetorp.

Men komt van Jöngsköpingen en gaat richting Falköping. Men nadert een circuit, daar gaat men rechtsaf en neemt de weg naar Skara, dan komt na ± 5 km een bord naar Tornbjörntorp. Deze weg inslaan, dan komt vanzelf een bord naar Broddetorp. Daar aangekomen ziet men aan de linkerkant een levensmiddelenwinkel 'Tranum ICA', aan de rechterzijde ziet men een graansilo. Daar rijdt men heen, dat is de Centrumvägen en op huisnummer 5 staat een grote villa. Deze villa is ingericht als een soort jeugdherberg, circa

Rembrandt als roerdompjager

Vogels zijn op veel oude schilderijen afgebeeld, maar het zelfportret van Rembrandt, waarop hij een Roerdomp toont, is curieus. Waarschijnlijk wilde de schilder met de Roerdomp iets uitdrukken. Wat dat was, is moeilijk te achterhalen. Een mogelijkheid is de verwijzing naar de geheimzinnige nachtvogel, die vanuit zijn schuilplaats zijn vèdragende roep laat horen. Het kan zijn dat Rembrandt, die verder weinig dieren schilderde, zo wilde uitdrukken, dat hij zich met de Roerdomp verbonden voelde. Het is ook mogelijk dat Rembrandt met dit portret zelfbewust zijn eigen talent wilde tonen. Niet alleen door een mooi schilderij te maken, maar ook door zichzelf als succesvol jager van een moeilijk te bejagen soort als de Roerdomp af te beelden. Op een ander schilderij heeft hij de Roerdomp eveneens afgebeeld. De Roerdomp is op dat schilderij echter in een meer gebruikelijke pose geschilderd; hangend naast geveer en weitas.

30 bedden, zelfverzorging. Er is een keuken, douche, koelkast, een zeer grote kamer om 's avonds de ervaringen uit te wisselen. Het adres is: Ronny Grimling, Sundsborg, Broddetorp, 521 00 Falköping, telefoon: 0500 - 91.318.

Mocht het daar eventueel vol zijn dan rijdt men rechtdoor, dus niet de Centrumvägen op. Dan komt men na circa 6 km aan de rechterzijde een smeedijzeren bord tegen met Kraanvogels er op. Daar kan men huisjes huren (stuga) ook met zelfverzorging, men moet dus richting Värnhem rijden.

In Broddetorp kost het 'all in' 50 Zweedse kronen per persoon per nacht. Men kan daar het hele jaar terecht, zo ook eind september als er wel tweeduizend Kraanvogels in het reservaat te zien zijn zoals in 1987. Voor verdere inlichtingen in Zweden kan men altijd bij ons terecht. Wij zwerven al zo een 23 jaar door Scandinavië en de vogelreservaten aldaar.

■ Miap en Otto Kimmijzer, Nieuwe Prinsengracht 96 bel., 1018 VW Amsterdam, 020 - 268 182.